

Eindevaluatie plan van aanpak laaggeletterdheid: 'Iedere Ossenaar geletterd'

1. Inleiding

Het Taalnetwerk Oss, bestaande uit Bibliotheek Oss, ONS Welzijn, ROC de Leijgraaf, Stichting Lezen en Schrijven en de gemeente Oss, is in maart 2017 gestart met de uitvoering van het plan 'Iedere Ossenaar geletterd'. In juni 2017 is het Convenant aanpak laaggeletterdheid Taalnetwerk Oss ondertekend. Hierin staat welke gezamenlijke verantwoordelijkheden wij hebben op het gebied van de aanpak van laaggeletterdheid en welke rol de verschillende partners in het netwerk hebben.

Eind februari heeft de Bibliotheek de eindrapportage opgeleverd conform de subsidie aanpak laaggeletterdheid Taalnetwerk Oss. Deze eindrapportage vormt samen met een eerder uitgevoerde zelfevaluatie onder leiding van Cubiss de basis voor deze eindevaluatie.

Deze eindevaluatie geeft inzicht in de activiteiten die van 2017 tot en met februari 2019 hebben plaatsgevonden en welke doelstellingen wij hebben bereikt. De gepresenteerde conclusies en aanbevelingen voor de nieuwe aanpak worden onderschreven door de kernpartners van het Taalnetwerk.

2. Doelstellingen en actielijnen

'Iedere Ossenaar geletterd' kende de volgende doelstellingen:

- laaggeletterden bereiken, motiveren en stimuleren om te leren;
- een structurele aanpak van laaggeletterdheid bevorderen;
- laaggeletterdheid op de politieke agenda krijgen en houden;
- vergroten van basisvaardigheden.

Om deze doelstellingen te behalen zijn in het plan vier actielijnen benoemd:

- bewustwording en bespreekbaar maken;
- signalering en toeleiding;
- preventie;
- leren en ontwikkelen.

Voor de concrete uitvoering van de actielijnen is het Taalhuis Oss opgericht en is een coördinator aangesteld voor de duur van twee jaar. Voor een totaaloverzicht van de uitgevoerde activiteiten verwijzen wij naar de bijlage.

3. Conclusies

3.1 Organisatiestructuur en Taalhuis

De hoofdconclusie is dat er een goede basis is gelegd. De afgelopen twee jaar hebben we een duidelijke groei gezien in contacten, afstemming en samenwerking. Dit heeft geresulteerd in veel concrete activiteiten en onderling vertrouwen. Ook hebben we ervaren dat het opbouwen van een goed functionerend netwerk op het thema laaggeletterdheid aandacht, tijd en af en toe ook geduld vergt. Het is van belang om de komende tijd een breder draagvlak te creëren en meerdere partijen op basis van deskundigheid bij het Taalnetwerk Oss te betrekken.

De huidige structuur leunt sterk op het programmateam (Taalnetwerk Oss). Vanwege personele wisselingen binnen het netwerk en beschikbaarheid van de deelnemers is de slagkracht niet altijd optimaal geweest. Ook is de omvang van het programmateam te klein gebleken om gericht werkgroepen te formeren om bepaalde thema's op te pakken. Taalaanbieders hebben momenteel geen inbreng in het programmateam. Een krachtigere inbreng van de klankbordgroep laaggeletterden is gewenst.

Als we kijken naar de 9 bouwstenen voor een duurzaam Taalhuis en gecoördineerde aanpak van laaggeletterdheid dan zien we nog enkele hiaten in de organisatiestructuur.

1. Er is een Taalhuis opgericht, maar dit is onvoldoende herkenbaar, zowel fysiek als digitaal;
2. De samenwerking tussen relevante partijen is aanwezig, maar vraagt uitbreiding en versterking;
3. Er is momenteel sprake van een onvoldoende financiële dekking voor de langere termijn. Het niet kunnen vinden van additionele fondsen heeft bovendien geleid tot een situatie waarin de Taalhuiscoördinator een te beperkt aantal uren beschikbaar had;
4. Het aanbod is nog onvoldoende inzichtelijk voor klanten;
5. Actieve werving van laaggeletterden vindt nog niet plaats. Het Taalhuis heeft zich de afgelopen periode met name gericht op het neerzetten van de basis en bewustwording en bespreekbaar maken;
6. Het werven en trainen van vrijwilligers is zeer sterk neergezet.
7. De beschikbare basiscollectie van lees-, les- en toets-materialen is voldoende;
8. Intakes van mogelijke cursisten en ondersteuning van vrijwilligers is goed ingeregeld;
9. Er is onvoldoende sprake van kwaliteitsbewaking en monitoring.

3.2 Bewustwording en bespreekbaar maken

Het Taalhuis en het Taalnetwerk hebben fors ingezet op bewustwording. Teams van verschillende organisaties zijn getraind op herkennen van laaggeletterdheid en doorverwijzen. Op verschillende plekken zijn presentaties, bijeenkomsten en workshops gehouden over het onderwerp.

De bewustwording is voornamelijk gericht geweest op publieke organisaties. Door één-op-één contact of trainingen staat laaggeletterdheid op de agenda bij veel partijen. Hierdoor is laaggeletterdheid op veel plaatsen een gespreksonderwerp geworden in contacten met de doelgroep. De bewustwording bij de doelgroep heeft dus voornamelijk indirect plaatsgevonden. De aanpak van laaggeletterdheid is binnen de gemeente Oss nog geen integraal beleidsonderwerp. Werk & Inkomen heeft vanuit een wettelijke taak (Wet Taaleis) aandacht voor de problematiek en acteert hier op (inzet WEB-middelen, extra scholing consultants). Andere beleidsvelden, zoals Jeugd, Schuldhulpverlening en WMO zijn door gesprekken inmiddels op de hoogte van de maatschappelijke impact van laaggeletterdheid. Zij hebben het onderwerp geagendeerd, maar (nog) niet geprioriteerd. De integrale borging is dus slechts gedeeltelijk gelukt. Ditzelfde geldt voor de overige kernpartners van het Taalnetwerk.

Bij de kernpartners is veel aandacht voor geschreven communicatie. De gemeente Oss maakt zoveel mogelijk gebruik van Klare Taal. Er worden cursussen gegeven en aandachtsfunctionarissen aangesteld. Onder andere de Bibliotheek en ROC de Leijgraaf willen dit voorbeeld volgen.

Wat achter is gebleven is het veelvuldig en gericht inzetten van communicatiemiddelen als social media. Ook zijn er nog geen Osse boegbeelden of bekende taalambassadeurs gevonden. Hier liggen nog voldoende kansen om het onderwerp te promoten en te 'normaliseren'.

Activiteiten gericht op de doelgroep hebben vrijwel geen effect gehad met uitzondering van de wekelijkse Taalcafés die goed bezocht worden. Betrekken van het bedrijfsleven bij de aanpak van laaggeletterdheid blijkt een moeizaam proces, ondanks de inzet van een accountmanager vanuit het Taalnetwerk Oss. De accountmanagers van Kernteam Economie nemen het onderwerp standaard mee in hun contact met het bedrijfsleven, maar ook dat heeft nog onvoldoende opgeleverd.

3.3 Signalering en toeleiding

Het openen van het Taalhuis in november 2017 in de Bibliotheek en de vorming van het Taalnetwerk Oss waren basisvoorwaarden om de actielijnen uit te voeren. Het Taalhuis heeft

daarnaast een digitale plek op de website van de Bibliotheek gekregen. Zowel fysiek als digitaal is het Taalhuis een beetje verstopt. Dit werpt mogelijk een drempel op voor potentiële klanten. Van het aantal aanmeldingen had 18% Nederlands als eerste taal. Dit percentage is gezien de maatschappelijke verhouding laaggeletterden (1/3^e Nederlands als tweede taal tegenover 2/3^e Nederlands als eerste taal) laag, maar conform landelijke trends.

De doorverwijsfunctie van het Taalhuis naar taalaanbieders werkt goed en de trainingen herkennen en doorverwijzen hebben indirect een nuttige bijdrage geleverd aan het vinden en mobiliseren van de doelgroep. Actieve werving van de doelgroep is nog niet aan de orde geweest. Doorverwijzing vanuit de kernpartners naar het Taalhuis moet gezien de huidige aantallen beter.

Het Taalhuis heeft het taalaanbod in Oss en omgeving in kaart gebracht. Dit is zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende. Wel bestaat de vraag of de vorm waarin het taalaanbod nu wordt aangeboden aansluit op de belevingswereld van laaggeletterden. De (digitale) inzichtelijkheid van het aanbod kan beter.

Het Taalhuis heeft geen functie in het bepalen van het taalniveau en gebruikt de Taalmeter niet. De gemeente Oss maakt ook geen gebruik van de Taalmeter bij het diagnosticeren van de doelgroep. Daarvoor gebruiken we andere instrumenten (SZeebra van Matchcare). Er bestaat geen behoefte aan de inzet van de Taalmeter.

3.4 Preventie

Circa 10% van de kinderen gaat van school met een taalachterstand en loopt het risico laaggeletterd te worden. Naast een curatieve aanpak is het belangrijk dat we inzetten op preventie. Preventie is niet alleen het voorkomen van laaggeletterdheid, maar ook het voorkomen van (toekomstige) sociale problematieken als gevolg van laaggeletterdheid. Daarvoor is het noodzakelijk dat het onderwerp integraal wordt opgenomen in het sociaal beleid. Dit is nu nog onvoldoende het geval.

Het onderwijs heeft een natuurlijke rol in het voorkomen van laaggeletterdheid. Het agenderen van het onderwerp op de LEA heeft weinig opgeleverd. De LEA speelt momenteel geen rol van betekenis meer.

Laaggeletterdheid is een vast onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid. Dit is met name opgezet voor de NT2 doelgroep. Het VVE-programma is in Oss breed opgezet. Directe koppeling met het Taalnetwerk en het Taalhuis is nog onvoldoende. De koppeling heeft bijvoorbeeld nog niet geleid tot het vinden en activeren van mogelijk laaggeletterde ouders. Hier liggen wel kansen.

3.5 Leren en ontwikkelen

Er is een inventarisatie gemaakt van het taalaanbod in Oss. Dit is kwalitatief en kwantitatief voldoende bevonden. De manier waarop dit taalaanbod zichzelf presenteert is aanbodgericht (wil je beter leren lezen en schrijven volg dan...). De behoeften van laaggeletterden zijn niet precies bekend, maar een aanbodgerichte aanpak lijkt slechts een gedeelte van de doelgroep aan te spreken. Deze manier van taaltrajecten aanbieden is confronterend, wakkert onbedoeld schaamte aan en spreekt daardoor met name de NT1 doelgroep nauwelijks aan.

Er zijn meer dan voldoende taalvrijwilligers geworven en getraind met de basistraining van Taal voor het Leven. Dit is een enorm succes van het Taalhuis. Het aanbod overstijgt inmiddels de vraag en dus is het nu zaak voldoende taalvragers te vinden.

Het huidige non-formele, laagdrempelige aanbod (onder andere Digisterker, Klik en Tik, Oefenen.nl, inzet taalmaatjes, conversatielessen en taalcafés) activeert laaggeletterden. Onduidelijk is in hoeverre zij uiteindelijk gebruik maken van het (formele) taalaanbod van andere aanbieders. Dit wordt in de toekomst beter gevolgd/geregistreerd.

4. Verbetervoorstellen

In het nieuwe plan van aanpak zullen grotendeels dezelfde doelen worden gesteld en dezelfde actielijnen worden gehanteerd. De problematiek is immers niet veranderd. Wel zullen wij enkele accentverschuivingen door willen voeren.

4.1 Organisatiestructuur en Taalhuis

- Betere positionering van het Taalhuis door middel van promotionele activiteiten;
- Uitbreiding en herstructurering van het kernteam van het Taalnetwerk Oss;
- Uitbreiden van het Taalnetwerk met een tweede schil. Alleen door partijen duurzaam te betrekken zijn wij in staat werkgroepen te formeren om bepaalde thema's op te pakken;
- Borging van de aanpak van laaggeletterdheid bij de kernpartners;
- Instellen van een sterke klankbordgroep laaggeletterden. Te nemen acties zullen meer vanuit de behoefte van laaggeletterden worden vormgegeven;
- Duidelijkheid creëren rond de aanstelling van de coördinator van het Taalhuis en structurele financiering. Willen we de ambities waarmaken dan zullen extra fondsen gevonden moeten worden. Subsidies vanuit Tel mee met Taal bieden slechts een beperkte oplossing, aangezien hierbij sprake moet zijn van co-financiering;
- Sterkere regievoering op het proces vanuit de gemeente;
- Opzetten van laagdrempelige Taalpunten in Oss en omgeving (Lith, Ravenstein, Berghem, Herpen?).

4.2 Bewustwording en bespreekbaar maken

- Verandering van benadering van en communicatie over de problematiek, kiezen voor 'versterken/verbeteren van basisvaardigheden' in plaats van 'aanpak laaggeletterdheid'. Deze termen gebruiken wij ook in het Regionaal Educatie Plan (REP);
- Beter afstemming met en aansluiting op REP realiseren;
- Grootschaligere en gerichtere inzet van (social) media, gericht op inwoners en bedrijfsleven;
- Zoeken en benutten van boegbeelden en ambassadeurs;
- Bedrijfsleven nadrukkelijker betrekken bij het thema via accountmanagers Economie, WSP, ROC de Leijgraaf, Talentencampus en Stichting Lezen en Schrijven;
- Officieel verlengen van het Taalconvenant (eventueel nieuwe partijen aan laten haken);
- Inzetten Klare Taal bij kernpartners.

4.3 Signalering en toeleiding

- Promotie van het Taalhuis, gecombineerd met campagne bewustwording en bespreekbaar maken, ontwikkelen gezamenlijk communicatieplan;
- Digitaal inzichtelijk maken van het lokale en regionale taalaanbod;
- Continueren/herhalen van trainingen herkennen en doorverwijzen, eventueel uitbreiden met gesprekstechnieken;
- Gerichte gezamenlijke campagne voor de actieve werving van de NT1 doelgroep met Klasse!, Non-formeel aanbod uitbreiden met camouflagedocuments;
- Gerichte wervingsacties binnen de partners en deelnemers aan de tweede schil, gecoördineerd vanuit het Taalnetwerk Oss. Dit conflicteert mogelijk met de Osse Maatwerkmethode waarbij de klant de regie heeft en de hulpvraag zelf formuleert.

4.4 Preventie

- Verbeteren basisvaardigheden opnemen in sociaal beleid als preventie-activiteit. Starten met meest kansrijke beleidsveld: schuldhulpverlening. Aandachtspunt is dat professionals aangeven dat de acute problemen altijd voorrang zullen krijgen. Aanpak laaggeletterdheid wordt veelal gezien als 'een probleem erbij' in plaats van mogelijke preventieactiviteit;
- Versterken van de doorverwijzing van ouders vanuit VVE-programma's door middel van een goede informatievoorziening en inzet programma Taal voor Thuis;

- Beter betrekken van (primair) onderwijs bij het Taalnetwerk, positioneren in de tweede schil;
- Mogelijkheden onderzoeken voor een bredere aanpak (schoolbesturen, RMC, VSV). Momenteel zijn er te weinig interventiemogelijkheden voor 12-18 jarigen.

4.5 Leren en ontwikkelen

- Opzetten van netwerk van camouflagecursussen bij verschillende non-formele taalaanbieders vanuit de Klasse! aanpak. De uniforme uitstraling gaat helpen bij de bekendheid;
- Pool van gekwalificeerde vrijwilligers uitbreiden en koppelen van vrijwilligers én taalambassadeurs aan non-formele activiteiten;
- Meer aandacht voor doorgaande ontwikkelingslijnen, zowel van non-formeel naar formeel als de omgekeerde weg;
- Meer aandacht voor digitale vaardigheden middels digitale inclusie;
- Hiervoor een goed monitoringssysteem en betere doorverwijzing/terugverwijzing opzetten. WEB-deelnemers worden al goed geregistreerd en gemonitord;
- Kwaliteitsmonitoring van het non-formele aanbod is een taak van de gemeente.